

דברי תורה לפרשת נח

מאת מירב סויסה

בין פרשיות הבריאה, לבין סיפורי אברהם אבינו ותחילת עם ישראל נמצא סיפור נוח והמבול בהרחבה ובפירוט. לשם מה? מה הקשר שלו אלינו כיהודים? מה אנחנו יכולים ללמוד ממנו?

נראה שנוח הינו התחלה פוטנציאלית של עם ישראל שלא התממשה בסופו של דבר. התיאורים של נוח בתחילת הפרשה הינם מבטיחים:

כך בפסוק המסיים את פרשת בראשית (ו, ח) "וְנֹחַ מָצָא חֵן בְּעֵינֵי יְקֹנֶק", ובפסוק הפותח את פרשת נוח (ו, ט): "אֱלֹהִים תִּקְלָדֶת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדִרְתּוֹ אֶת הָאֱלֹהִים הִתְהַלֵּךְ נֹחַ". ובהמשך הפרשה (ז, א) "וַיֹּאמֶר יְקֹנֶק לְנֹחַ בֹּא אַתָּה וְכָל בֵּיתְךָ אֶל הַתֵּבָה כִּי אֶתְּךָ רְאִיתִי צַדִּיק לִפְנֵי בְּדֹר הַזֶּה". נוח מוצא חן בעיני ה', והוא מכונה בתואר "צדיק ותמים". אין אלו דברים של מה בכך. נראה לי שאף אחד אחר בתורה לא זוכה לכינויי שבח מופלגים שכאלו...

תכונות אלו של נוח בולטות אף יותר על רקע הדור הרע והמקולקל שאליו היה שייך. נראה שה' רואה בנוח את האדם שהראוי לגילוי שם ה' בעולם. לכן הוא מכניס אותו אל התיבה, ומשאיר אותו כזרע היחיד שממנו עתידה האנושות להתפתח. ואכן, הפרשה מסיימת בתיאור ארוך ומפורט של צאצאי נוח, והאנושות ההולכת ומתפתחת מהם. בסיומה של הפרשה מתקבלת התחושה שהנה לפנינו עולם חדש, עולם שצמח מן הזרע ה"צדיק תמים", והוא יהיה ראוי לגילוי שם ה' בעולם.

אבל תחילת פרשת לך לך מראה כי יש שינוי בתוכניות. ה' מתגלה לאברם, מצווה אותו "לך לך", ומברך אותו (יב,ב-ג): "וְאַעֲשֶׂה לְגוֹי גָדוֹל וְאַבְרָכָךָ וְאַגְדָּלְךָ שְׁמִי וְהָיָה בְרָכָה: וְאַבְרָכָה מְבָרְכֶיךָ וּמְקַלְלֶיךָ אָאֵר וְנִבְרָכוּ בְּךָ כָּל מְשֻׁפָּחַת הָאֲדָמָה".

האנושות המתפתחת מן ה"צדיק תמים" אינה ראויה לברכת ה' ולנשיאת שם ה' (אגב, לא מתואר חטא ספציפי שלהם. גם "מגדל בבל" אינו מכונה בתורה "חטא"). במקום צאצאי נוח נבחר רק אחד מהם, ללא כל הסבר. אברם אינו מכונה "צדיק" (לאורך כל חייו!) ואף לא מופיע שום כינוי או הסבר אחר הקשורים בדמותו של אברהם. הצידוק היחיד לבחירה באברהם להיות אבי עם ישראל מופיע בפרק יח, יח-יט: "וְאַבְרָהָם הָיוּ יְהִיָּה לְגוֹי גָדוֹל וְעָצוּם וְנִבְרָכוּ בוֹ כָּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ: כִּי יִדְעֲתִיו לְמַעַן אֲשֶׁר יַצְנֶה אֶת בְּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשִׁמְרוּ דֶּרֶךְ יִקְוֶה לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט לְמַעַן הִבִּיא יִקְוֶה עַל אַבְרָהָם אֶת אֲשֶׁר דִּבֶּר עִלָּיו".

אברהם, בניגוד לנוח לא נבחר בגלל אישיותו ותכונותיו (לפחות לפי מה שמתואר באופן מפורש בפסוקי התורה), אלא בגלל החזון שלו, לעצמו ולצאצאיו.

זהו אחד ההבדלים בין נוח לאברהם. נוח בעל אישיות יוצאת דופן, בעל תכונות נעלות, אבל הוא לא מצליח להנחיל את דרכו לצאצאיו. ייחודו של אברהם אבינו לא בהיותו שלם, אלא בהיותו שואף, בהבינו שהדרך אל ה' היא ארוכה ורחוקה, אבל היא עומדת לנגד עיניו, והוא נכון ללכת בה. משם בוחר הקב"ה להתחיל את עם ישראל. לא מן המקום התמים והשלם, אלא מן המקום שמבין שגילוי ה' בעולם הוא דרך ארוכה, שהוא נכון ללכת בה.

הבדל נוסף משמעותי בין נוח לאברהם, הוא שהדרך של נוח להתמודד עם הרוע שבעולם היא בהתכנסות פנימה – בכניסה אל התיבה "עד יעבור זעם". אין הוא מנסה להשפיע, לתקן, ואין הוא אף מנסה להיות חלק מן העולם אותו יש לתקן, אלא הוא מתנתק ממנו, על מנת להקים עולם חדש.

לעומת זאת אברהם מצויר בתורה כ"איש העולם הגדול", שלא רק שאינו מתנתק מן העולם הזה אלא הוא שותף בו בתחומים רבים ומגוונים: הוא נודד בעולם, הוא נלחם, הוא חופר בארות, הוא בעל רכוש, הוא סוחר קרקעות, הוא בעל קשרים עם מלכים, ועוד.

נראה שגם מאפיין זה הוא חלק מן הסיבות לבחירה באברהם על פני נוח. ה' אינו מחפש את הצדיק השקוע בעולמו הפנימי, בתוך התיבה האטומה לסערות שבחוץ, אלא את איש המעשה המחפש אחר ה' בתוך העולם, עולם החול והחומר שבו התמודדויות ומשברים.

בסופו של דבר אנחנו צאצאיו של אברהם, ודרכנו היא מורשתו של אברהם, ולא של נוח, לא לברוח מן המבול ולהסתגר בתיבה אלא לצאת לעולם, ללחום את מלחמותיו, ושם לחפש אחר "דֶּרֶךְ יִקְוֶה לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט".